

POSTANOWIENIE

Dnia 13 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania K. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu
o ustalenie ustawodawstwa,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 kwietnia 2023 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z dnia 25 maja 2022 r., sygn. akt III AUa 985/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Poznaniu do rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z 22 lipca 2020 r. oddalił odwołania K. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu z 15 listopada 2019 r i zmieniającej ją decyzji z 17 lutego 2020 r., wydanej na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.; dalej jako ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych lub ustawa systemowa) oraz art. 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia

społecznego (Dz. Urz. UE nr L.04.166/1 z dnia 30 kwietnia 2004 r. ze zm.; dalej jako rozporządzenie nr 883/2004 lub rozporządzenie podstawowe) i stwierdzającej, że K. K., jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek, podlega ustawodawstwu polskiemu w okresie od 1 kwietnia 2012 r. do 15 listopada 2019 r.

Sąd pierwszej instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

K. K. od 2 stycznia 2006 r. prowadzi działalność gospodarczą w zakresie między innymi pozaszkolnych form edukacji (PKD 85.59) pod nazwą „K.” w P.. W dniu 1 kwietnia 2012 r. K. K. podpisał umowę o pracę z U. s.r.o. z siedzibą w C. w Słowacji, w której strony postanowiły, że odwołujący się będzie zatrudniony jako promotor usług i produktów świadczonych przez pracodawcę dla klientów pracodawcy. Jako miejsce wykonywania pracy wskazano Republikę Słowacką. W umowie ustalono, że pracownikowi należy się za świadczoną pracę wynagrodzenie w wysokości 40 Euro. Czas pracy odwołującego się określono jako 1 godzina tygodniowo.

Z tytułu zawartej umowy o pracę pracodawca w dniu 23 kwietnia 2012 r. zgłosił K. K. do ubezpieczenia społecznego w słowackiej instytucji ubezpieczeniowej i opłacał za niego składki na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne od 1 kwietnia 2012 r.

W dniu 29 października 2012 r. do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu wpłynął wniosek odwołującego się o ustalenie ustawodawstwa właściwego z tytułu aktywności zawodowej wykonywanej w dwóch lub więcej państwach członkowskich Unii Europejskiej. Wnioskodawca poinformował, że od 1 kwietnia 2012 r. do nadal jest zatrudniony na terenie Słowacji. Jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą w Polsce. Do wniosku o ustalenie ustawodawstwa właściwego załączył umowę o pracę zawartą 1 kwietnia 2012 r. z pracodawcą słowackim - firmą U. s.r.o z siedzibą na terenie Słowacji.

W toku postępowania administracyjnego organ rentowy pozyskał informację od słowackiej instytucji ubezpieczeniowej Socialna Poistovna - Ustredie, która w wyniku kontroli przeprowadzonej wraz z Państwową Inspekcją Pracy (Narodny Inspektorat Prace) uznała, że firma U. s.r.o. jest tzw. „firmą-skrzynką pocztową” i na terenie Republiki Słowackiej nie dochodzi do rzeczywistego wykonywania pracy

przez jej pracowników. W dniu 26 września 2013 r. słowacka instytucja ubezpieczeniowa wydała decyzję nr [...], w której stwierdzono, że zgodnie z ustawodawstwem słowackim nie powstał obowiązek zgłoszenia pracownika K. K. do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych od 1 kwietnia 2012 r. Pismem z 28 października 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu ustalił dla odwołującego się tymczasowe polskie ustawodawstwo od 1 kwietnia 2012 r. Powyższe pismo zostało doręczone instytucji słowackiej 4 listopada 2013 r. - instytucja nie wniosła zastrzeżeń.

W dniu 12 czerwca 2015 r. organ rentowy otrzymał kolejny wniosek odwołującego się o ustalenie ustawodawstwa właściwego z tytułu aktywności zawodowej wykonywanej w dwóch lub więcej krajach Unii Europejskiej. Do wniosku o ustalenie ustawodawstwa właściwego załączono ponownie umowę o pracę z 1 kwietnia 2012 r. zawartą przez odwołującego się z pracodawcą słowackim - firmą U. s.r.o.

Pismem z 6 lipca 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu zwrócił się z zapytaniem do Socjalna Poistovna, czy instytucja ta zgadza się z przyjętym w dniu 28 października 2013 r. ustawodawstwem polskim dla K. K., ustalonym tymczasowo na podstawie art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 883/2004. W odpowiedzi na powyższe, pismem z 25 sierpnia 2015 r. Socjalna Poistovna poinformowała, że na podstawie przeprowadzonej kontroli u pracodawcy U. s.r.o. stwierdzono, iż w przypadku pracowników tej firmy nie dochodzi do rzeczywistego wykonywania pracy zarobkowej na terenie Republiki Słowackiej. Ze względu na powyższe, instytucja słowacka nie zmienia swojego stanowiska i jest zdania, że K. K. - zgodnie z 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004 - nadal podlega pod polskie przepisy prawne dotyczące ubezpieczenia społecznego. Organ słowacki wskazał, że od decyzji niestwierdzającej podlegania ustawodawstwu słowackiemu zostało złożone odwołanie, wobec czego decyzja ta nie jest prawomocna.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu decyzją z 11 stycznia 2016 r. ustalił, że w stosunku do K. K. od 1 kwietnia 2012 r. ma zastosowanie polskie ustawodawstwo w zakresie ubezpieczeń społecznych. W podstawie prawnej decyzji powołane zostały: art. 83 ust. 1, art. 38. art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 11 ust. 3

lit. a i art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004 i art. 16 ust. 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz. Urz. UE L 284/43 z 30.10.2009 r., str. 1, ze zm.; dalej jako rozporządzenie nr 987/2009 lub rozporządzenie wykonawcze). Od tej decyzji K. K. złożył odwołanie. Sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt VIII U 504/16.

W toku postępowania toczącego się pod sygn. akt VIII U 504/16 Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Poznaniu wydał decyzję z 17 marca 2017 r., którą uchylił decyzję z 11 stycznia 2016 r., a to na podstawie art. 83 ust. 1, art. 83a ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 154 § 1 i 2 k.p.a. W uzasadnieniu wskazano, że uchylona decyzja została wydana przedwcześnie wobec braku uzyskania i ustalenia wspólnego stanowiska ze słowacką instytucją ubezpieczeniową, czyli wobec niewyczerpania trybu przewidzianego w art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Powyższe było konsekwencją przedłożenia przez odwołującego się decyzji Socialna Poistovna w Słowacji z 2 października 2015 r. o zawieszeniu postępowania w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia chorobowego, emerytalnego i ubezpieczenia na wypadek bezrobocia dotyczącego K. K. zatrudnionego u U. s.r.o, 022 01 Cadca, Palarikova 76, a to z uwagi na fakt, że wyszły na jaw nowe okoliczności, które należy przeanalizować.

Organ rentowy pismem z 29 marca 2017 r. wniósł o umorzenie postępowania w przedmiocie odwołania K. K. od decyzji z 1 stycznia 2016 r., wobec jej uchylenia. Postanowieniem z 3 lipca 2017 r., VIII U 504/16, Sąd Okręgowy w Poznaniu umorzył postępowanie.

W dniach 16 marca 2017 r., 27 czerwca 2017 r., 26 kwietnia 2018 r., 25 września 2018 r. oraz 3 czerwca 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych skierował zapytania do słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, czy zakończyło się postępowanie w sprawie K. K. (zawieszone orzeczeniem z 2 października 2015 r.) i czy decyzja o niepowstaniu obowiązku ubezpieczenia na terenie Słowacki jest prawomocna. Instytucja słowacka pismem z 10 lipca 2019 r. poinformowała organ rentowy, że w dniu 13 czerwca 2019 r. Centrala Instytucji Ubezpieczeń Społecznych wydała decyzję nr 11050- 13/2019-BA, podtrzymującą wcześniej

wydaną decyzję z 26 września 2013 r., z której wynika, iż zgodnie z ustawodawstwem słowackim nie powstał obowiązek zgłoszenia odwołującego się do ubezpieczeń społecznych w związku z zatrudnieniem przez U. s.r.o. od 1 kwietnia 2012 r. Decyzja ta jest prawomocna od 28 czerwca 2019 r.

Pismem z 17 września 2019 r. K. K. poinformował organ rentowy, że od 1 kwietnia 2012 r. podlega ustawodawstwu słowackiemu, wobec czego otrzymane przez niego w dniu 29 sierpnia 2019 r. pismo o wszczęciu postępowania w sprawie zadłużenia z tytułu składek jest nieprawidłowe. Pismem z 28 października 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych powiadomił odwołującego się o powyższych okolicznościach, o których mowa w piśmie słowackiej instytucji ubezpieczeniowej z 10 lipca 2019 r., na podstawie których zostanie wydana decyzja o podleganiu ustawodawstwu polskiemu.

W dniu 15 listopada 2019 r. organ rentowy wydał zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzję, w której stwierdził, że K. K. jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlega ustawodawstwu polskiemu w okresie od 1 kwietnia 2012 r. do nadal. Decyzją z 17 lutego 2020 r. organ rentowy zmienił decyzję z 15 listopada 2019 r. w ten sposób, że określił szczegółowo okres podlegania wnioskodawcy ustawodawstwu polskiemu, to jest od 1 kwietnia 2012 r. do 15 listopada 2019 r. K. K. odwołał się od obydwu powyższych decyzji, zaskarżając je w całości i wnosząc o ich zmianę przez uznanie, że odwołujący się podlega w spornym okresie ustawodawstwu słowackiemu.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że słowacka instytucja ubezpieczeniowa - działając w odpowiedzi na liczne zapytania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - w piśmie z 10 lipca 2019 r. ostatecznie wskazała, iż 13 czerwca 2019 r. Centrala Instytucji Ubezpieczeń Społecznych wydała decyzję nr [...], podtrzymując wcześniej wydaną decyzję z 26 września 2013 r., z której wynika, iż zgodnie z ustawodawstwem słowackim nie powstał obowiązek zgłoszenia odwołującego się do ubezpieczeń społecznych w związku z zatrudnieniem przez U. s.r.o. od 1 kwietnia 2012 r. Wskazano, że decyzja ta jest prawomocna od 28 czerwca 2019 r.

Zdaniem Sądu Okręgowego, skoro słowacka instytucja ubezpieczeniowa nie potwierdziła, że K. K. w spornym okresie podlegał ubezpieczeniom społecznym zgodnie ze słowackim ustawodawstwem, w sprawie nie występował element

transgraniczny wykluczający możliwość ustalenia podlegania przez odwołującego się słowackiemu ustawodawstwu w związku z wykonywaniem pracy najemnej na terenie Słowacji. Ocena zaistnienia stosunku ubezpieczenia w sensie prawnym w Słowacji mogła być dokonywana tylko przez słowacką instytucję ubezpieczeniową. Sąd nie mógł zaś weryfikować we własnym zakresie, czy K. K. podlegał ubezpieczeniom społecznym w Słowacji oraz nie mógł oceniać ważności tytułu ubezpieczenia w tym państwie (według prawa polskiego czy według prawa obcego), tym samym nie zaistniała potrzeba badania, czy praca na terenie Słowacji była przez odwołującego się faktycznie wykonywana. W związku z tym, dowody przedłożone przez odwołującego się w postaci raportów wykonanej pracy czy wydruków przelewów wynagrodzenia były nieprzydatne dla sprawy. Kwestia podlegania ubezpieczeniom społecznym w Słowacji została wiążąco rozstrzygnięta przez słowacką instytucję ubezpieczeniową.

Sąd pierwszej instancji skonstatował, że w niniejszej sprawie Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu i jego słowacki odpowiednik byli ostatecznie zgodni, że K. K. powinien podlegać ustawodawstwu polskiemu. Zatem wbrew twierdzeniom odwołującego się, organ rentowy dopełnił wymogów związanych z uzgodnieniem stanowiska: po tymczasowym ustaleniu dla wnioskodawcy ustawodawstwa polskiego zwrócił się do słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, która wprost wskazała, że od 1 kwietnia 2012 r. nie powstał obowiązek zgłoszenia K. K. do ubezpieczeń społecznych na terenie Słowacji w związku z zatrudnieniem przez U. s.r.o. Najpierw więc instytucja słowacka nie wyraziła w określonym terminie dwóch miesięcy sprzeciwu wobec ustalenia polskiego ustawodawstwa, następnie jednoznacznie potwierdziła, że zgadza się z tym ustaleniem, a na koniec poinformowała, że prawomocna jest jej decyzja o tym, iż odwołujący się nie podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu pracy wykonywanej na terenie Słowacji. W tej sytuacji zachodziły podstawy do ustalenia, czy odwołujący się podlega ubezpieczeniom społecznym w Polsce z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Konkludując, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że ostateczne ustalenie ustawodawstwa właściwego przez państwo miejsca zamieszkania (co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie) jest wiążące dla wszystkich zainteresowanych

państw członkowskich, a jedyna możliwość usunięcia tego skutku z obrotu prawnego polega na kolejnym porozumieniu instytucji państw członkowskich co do tego, że sytuacja danej osoby do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego jest inna niż wynikałoby to z wydanego dokumentu (dokumentem w rozumieniu art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego jest rozstrzygnięcie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydane w trybie art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego). W takim przypadku dokument o ustaleniu ustawodawstwa właściwego, wydany w trybie art. 16 rozporządzenia wykonawczego, o charakterze ostatecznym, może być wycofany/uznany za nieważny przez instytucję, która go wydała, po wspólnym porozumieniu instytucji państw członkowskich (art. 5 rozporządzenia wykonawczego), co umożliwia wydanie w jego miejsce (przez instytucję miejsca zamieszkania) kolejnego dokumentu ustalającego ustawodawstwo właściwe, uwzględniającego to wspólne porozumienie.

Na skutek apelacji K. K., Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z 25 maja 2022 r. uchylił zaskarżone orzeczenie oraz poprzedzającą je decyzję i przekazuje sprawę Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu Sąd drugiej instancji wskazał, że dla ustalenia podlegania określone systemowi ubezpieczeń społecznych przez osobę wykonującą równocześnie pracę najemną oraz pracę na własny rachunek na terenie różnych Państw Członkowskich Unii Europejskiej, mają zastosowanie przepisy rozporządzenia nr 883/2004 oraz rozporządzenia nr 987/2009. Od daty wejścia Polski do Unii Europejskiej osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium jednego z Państw Członkowskich oraz prowadząca działalność na własny rachunek w Polsce, nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia w Polsce pozarolniczej działalności gospodarczej na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie bowiem z art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, osoby, do których stosuje się rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego. Ustawodawstwo właściwe jest ustalane zgodnie z przepisami tytułu II rozporządzenia. Z art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004

wynika, że osoba, która wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich, podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, w którym wykonuje pracę najemną. Wyłączona jest tym samym możliwość ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku prawnego w inny sposób niż wskazany przez ten przepis. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego państw członkowskich Unii Europejskiej opiera się na zasadzie, zgodnie z którą osoby przemieszczające się na terytorium Unii podlegają systemowi zabezpieczenia tylko jednego państwa członkowskiego (art. 11 rozporządzenia nr 883/2004). Zasada ta ma zapobiec wystąpieniu zbiegu mających zastosowanie przepisów ustawodawstw krajowych oraz komplikacji, które mogłyby z tego wyniknąć (pkt 15 preambuły do rozporządzenia nr 883/2004).

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy zasadą, która mogła mieć zastosowanie przy wyborze jednego z dwóch ustawodawstw z zakresu zabezpieczenia społecznego, była zasada koordynacji przewidziana w art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004. W celu zastosowania tej zasady regulacje unijne określają jednak stosowną procedurę postępowania wyznaczonych instytucji ubezpieczeniowych zainteresowanych państw członkowskich. Procedurę tę opisuje art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia, osoba, która wykonuje pracę w dwóch lub więcej państwach członkowskich, informuje o tym instytucję wyznaczoną przez właściwą władzę państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania, a stosownie do art. 16 ust. 2 wyznaczona instytucja państwa członkowskiego miejsca zamieszkania niezwłocznie ustala ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego, uwzględniając art. 13 rozporządzenia podstawowego i art. 14 rozporządzenia wykonawczego. Takie wstępne określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa ma charakter tymczasowy. Instytucja ta informuje wyznaczone instytucje każdego państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca, o swoim tymczasowym określeniu. Jak stanowi art. 16 ust. 3, tymczasowe określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa, przewidziane w ust. 2, staje się ostateczne w terminie dwóch miesięcy od momentu poinformowania o nim instytucji wyznaczonych przez właściwe władze zainteresowanych państw członkowskich, zgodnie z ust. 2, o ile ustawodawstwo nie zostało już ostatecznie określone na

podstawie ust. 4, lub przynajmniej jedna z zainteresowanych instytucji informuje instytucję wyznaczoną przez właściwą władzę państwa członkowskiego miejsca zamieszkania przed upływem tego dwumiesięcznego terminu o niemożności zaakceptowania określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa lub o swojej[^] odmiennej opinii w tej kwestii.

Dla określenia kompetencji organu rentowego oraz sądów polskich w zakresie ustalenia istnienia zatrudnienia pracowniczego w innym państwie członkowskim (odpowiednio - możliwości zastosowania art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004) i przy ustalaniu ustawodawstwa właściwego dla ubezpieczonego mającego miejsce zamieszkania w Polsce oraz zastosowania poszczególnych etapów procedury opisanej w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009 istotne znaczenie ma stanowisko przyjęte w wyroku Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12 (OSNP 2014 nr 3, poz. 47). W wyroku tym Sąd Najwyższy stwierdził, że nie jest dopuszczalna ocena stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim przez instytucję miejsca zamieszkania osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa, ponieważ stwierdzenia spełnienia warunków ubezpieczenia społecznego w systemie prawnym państwa wykonywania pracy podlegającym koordynacji na podstawie rozporządzenia nr 883/2004 dokonują organy właściwe do stosowania tego prawa. Oznacza to, że polski organ rentowy (jako instytucja właściwa według miejsca zamieszkania wnioskodawcy) nie ma kompetencji do oceny spełnienia warunków objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym w innym państwie członkowskim z tytułu wykonywania tam pracy najemnej. Wynika z tego, że do organu rentowego należy przede wszystkim ustalenie (w trybie i sposób przewidziany w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009) czy osoba uprawniona podlega ubezpieczeniu społecznemu w innym państwie członkowskim (państwie, gdzie wykonywana jest praca najemna), a nie ustalenie czy ważny jest stosunek prawny (np. umowa o pracę najemną) będący podstawą objęcia jej ubezpieczeniem społecznym w tym państwie. Jeżeli organ rentowy poweźmie wątpliwości co do ważności stosunku prawnego będącego podstawą objęcia tytułem ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim w ramach postępowania w przedmiocie ustalenia ustawodawstwa właściwego, to nie może samodzielnie

przesądzać tej kwestii, lecz musi wyczerpać formalny tryb ustalania właściwego ustawodawstwa przewidziany w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Powyższe stanowisko ma uzasadnienie w art. 1 pkt a rozporządzenia nr 883/2004, który na potrzeby stosowania tego rozporządzenia definiuje pojęcie „pracy najemnej” (określenie „praca najemna” oznacza wszelką pracę lub sytuację równoważną, traktowaną jako taka do celów stosowania ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, w którym taka praca lub sytuacja równoważna ma miejsce).

Przenosząc powyższe na grunt analizowanej sprawy, Sąd Apelacyjny przypomniał, że apelujący domagał się ustalenia wobec niego ustawodawstwa właściwego słowackiego, informując, iż jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Polski (w Polsce ma też miejsce zamieszkania) oraz wykonuje pracę najemną na podstawie stosunku pracy z pracodawcą słowackim. Odwołujący się niewątpliwie w świetle tych okoliczności wszedł w stosunki ubezpieczenia społecznego o charakterze transgranicznym przez jednoczesne wykonywanie działalności i pracy najemnej w różnych państwach, stąd koniecznym stało się zbadanie, czy spełnia warunki ubezpieczenia ustanowione przez system zabezpieczenia społecznego w prawie krajowym wskazanym przez normy kolizyjne jako właściwe. W tym wypadku organ ubezpieczeń społecznych miejsca zamieszkania ubezpieczonego był uprawniony tylko do wskazania ustawodawstwa właściwego stosownie do art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, nie miał natomiast kompetencji do oceny zaistnienia stosunku ubezpieczenia w sensie prawnym. Ocena ta mogła nastąpić wyłącznie na podstawie wskazanego przez normę kolizyjną przepisów miejsca świadczenia pracy i mogła być dokonana tylko przez organ władny te przepisy stosować.

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji uznał, że zachodziły podstawy do ustalenia, iż odwołujący się podlega ubezpieczeniom społecznym w Polsce z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Sąd Okręgowy dokonując takiej oceny oparł się na dokumentach zgromadzonych w aktach pozwanego organu. Z pisma słowackiej Instytucji Ubezpieczeń Społecznych z 10 lipca 2019 r. skierowanej do pozwanego wynika, że 13 czerwca 2019 r. Centrala Instytucji Ubezpieczeń Społecznych wydała decyzję nr [...], podtrzymującą

wcześniej wydaną decyzję z 26 września 2013 r., z której wynika, iż zgodnie z ustawodawstwem słowackim nie powstał obowiązek zgłoszenia odwołującego do ubezpieczeń społecznych w związku z zatrudnieniem przez U. s.r.o. od 1 kwietnia 2012 r. Ustalono, że decyzja ta stała się prawomocna od 28 czerwca 2019 r. W rezultacie organ rentowy dniu 15 listopada 2019 r. wydał zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzję, w której stwierdził, że K. K. jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlega ustawodawstwu polskiemu w okresie od 1 kwietnia 2012 r. do nadal. Z kolei decyzją z 17 lutego 2020 r. organ rentowy zmienił decyzję z 15 listopada 2019 r., w ten sposób, że określił szczegółowo okres podlegania wnioskodawcy ustawodawstwu polskiemu tj. od 1 kwietnia 2012 r. do 15 listopada 2019 r.

W ocenie Sądu odwoławczego, rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji nie mogło się jednak ostać w realiach niniejszej sprawy z uwagi na zmianę sytuacji prawnej. Wbrew ustaleniom Sądu Okręgowego, decyzja Centrali Instytucji Ubezpieczeń Społecznych z 13 czerwca 2019 r. o nr [...], podtrzymującą wcześniej wydaną decyzję z 26 września 2013 r., nie jest prawomocna. Sąd Najwyższy Republiki Słowackiej na skutek skargi kasacyjnej K. K. w sprawie legalności decyzji strony pozwanej nr [...] z 13 czerwca 2019 r. wyrokiem w sprawie o sygn. akt 9 Sžsk/67/2020 postanowił anulować zaskarżone postanowienie, a sprawę przekazać do dalszego postępowania. Sąd Apelacyjny uzupełniając w tym zakresie postępowanie dowodowe, przeprowadził dowód z tegoż wyroku. Zdaniem Sądu Kasacyjnego Republiki Słowackiej, w aktach administracyjnych strony pozwanej nie jest w jasny sposób wskazane istnienie prawidłowego określenia odpowiedniego ustawodawstwa zgodnie z art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego. Z akt administracyjnych nie wynika, że istnieje (istniała) komunikacja między właściwą instytucją zabezpieczenia społecznego Rzeczypospolitej Polskiej (instytucją państwa zamieszkania) a stroną pozwaną w celu ustalenia właściwego ustawodawstwa. W konkluzji tego wyroku Sąd Najwyższy Republiki Słowackiej wskazał, że zaskarżona decyzja strony pozwanej została oparta na błędnej ocenie prawnej sprawy, ponieważ strona pozwana przedwcześnie oceniła istnienie ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawodawstwa Republiki Słowackiej bez

obowiązującego ustawodawstwa zgodnie z procedurą określoną w rozporządzeniach koordynacyjnych i wyznaczonych w nich właściwych organów.

Zatem w tej sytuacji faktycznej i prawnej zaskarżona decyzja jest przedwczesna, albowiem postępowanie przed słowacką instytucją ubezpieczeniową dotyczącą istnienia ubezpieczenia społecznego w Słowacji nie zostało prawomocnie zakończone.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok wraz z poprzedzającą go decyzją i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c.

W zażaleniu na powyższy wyrok Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu zarzucił naruszenie przepisów art. 477^{14a} w związku z art. 386 § 4 k.p.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie i uchylenie wyroku Sąd Okręgowego w Poznaniu z 22 lipca 2020 r. oraz poprzedzającej go decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania w sytuacji, gdy brak było podstaw do takiego rozstrzygnięcia. Żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu oraz zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

W pierwszej kolejności przypomnieć należy, że zażalenie zostało wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który to przepis przewiduje możliwość wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Ponadto zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny uchylił nie tylko wyrok Sądu Okręgowego, ale i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Podstawę prawną takiego rozstrzygnięcia stanowi art. 477^{14a} k.p.c., zgodnie z którym sąd drugiej instancji uchylając wyrok i poprzedzającą go decyzję

organu rentowego może sprawę przekazać do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

W judykaturze Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i poprzedzającą go decyzję organu rentowego, z przekazaniem sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, jest również zaskarżalny zażaleniem przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Przepis art. 477^{14a} k.p.c. nie ma bowiem bytu samodzielnego i jego zastosowanie wymaga w pierwszej kolejności spełnienia warunków z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c., czyli zaistnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji przez uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego: z 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z 30 października 2012 r., II UZ 50/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 289; z 19 listopada 2013 r., I UZ 40/13, LEX nr 1555391). Wyrok wydany na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. jest przy tym rozstrzygnięciem dalej idącym, jednakże bez wątplenia obejmuje również (niejako w pierwszej kolejności) orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji. Wobec tego przewidziana w tym przepisie możliwość przekazania sprawy bezpośrednio organowi rentowemu powinna być ograniczona do sytuacji, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, których naprawienie w postępowaniu sądowym nie jest możliwe. Warto przy tym zauważyć, że przy rozpoznaniu zażalenia, o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada wyłącznie prawidłowość zastosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. i nie analizuje żadnych innych zarzutów (postanowienia Sądu Najwyższego: z 25 października 2012 r., I CZ 143/12, LEX nr 1265545; z 25 października 2012 r., I CZ 144/12, LEX nr 1265546; z 21 maja 2015 r., IV CZ 10/15, LEX nr 1730602; z 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, LEX nr 1747843; z 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 3/15, LEX nr 1678970). Dlatego też kontroli wynikającej z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. podlega wyłącznie to, czy w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie rozpoznano istoty sprawy albo czy wydanie wyroku kończącego spór wymagałoby przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), względnie czy nie doszło w tym postępowaniu do nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.). Dopiero po stwierdzeniu spełnienia przesłanek uchylenia wyroku sądu

pierwszej instancji wymienionych w art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. można rozważać celowość przekazania sprawy organowi rentowemu. Przepis art. 477^{14a} k.p.c. stosowany jest zatem wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, w tym przeprowadzenia prawidłowego postępowania przed tym organem - uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 lutego 2013 r., II UZ 83/12, LEX nr 1555571; z 30 września 2014 r., III UZ 9/14, LEX nr 1515151; z 27 listopada 2014 r., III UZ 12/14, LEX nr 1628950; z 15 października 2015 r., I UZ 10/15, LEX nr 1817649; z 22 marca 2016 r., I UZ 42/15, LEX nr 2056857; z 28 czerwca 2016 r., I UZ 10/16, LEX nr 2099032; z 11 października 2016 r., I UZ 18/16, LEX nr 2188221).

W niniejszym przypadku Sąd Apelacyjny, uchylając wyrok Sądu Okręgowego i przekazując sprawę do rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w Poznaniu, jako podstawę rozstrzygnięcia powołał jedynie art. 477^{14a} k.p.c., w ogóle nie rozważając przesłanek zastosowania omawianej instytucji wynikających z art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Tymczasem nie zostało spełnione żadne w kryteriów uchylenia wyroku wymienionych w tych przepisach. Nie zachodzi bowiem nieważność postępowania, ani konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, a Sąd Okręgowy rozpoznał istotę sprawy.

Godzi się podkreślić, że art. 386 § 4 k.p.c. stanowi o "nierozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy", co wskazuje, iż "istota sprawy" musi być jednakowo rozumiana w ramach postępowania zarówno przed sądem pierwszej instancji, jak i przed sądem drugiej instancji. Zgodnie z poglądem ukształtowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, nierozpoznanie istoty sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych zainicjowanych odwołaniem od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oznacza nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji sprawy w zakresie objętym tą decyzją, materialną podstawą jej przyjęcia oraz treścią i zakresem wniesionego odwołania od niej.

Nierozpoznanie istoty sprawy następuje zaś przede wszystkim wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy oraz gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy

żądania lub merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje materialnoprawna lub procesowa przesłanka unicestwiająca roszczenie. Oznacza to, że wszelkie inne wadliwości rozstrzygnięcia dotyczące naruszeń prawa materialnego czy też procesowego (poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości) nie uzasadniają uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Nie dochodzi do nierozpoznania istoty sprawy w wypadkach niedokładności postępowania polegającego na tym, że sąd nie wziął pod rozwagę lub też nie dysponował wszystkimi faktami i dowodami, które mogły służyć do należytego rozpoznania sprawy.

Wracając na grunt niniejszej sprawy, wypada przypomnieć, że z uwagi na to, iż dotyczy ona podlegania właściwemu ustawodawstwu z zakresu ubezpieczeń społecznych osoby zamieszkującej i prowadzącej działalność gospodarczą w Polsce oraz jednocześnie wykonującej pracę na podstawie umowy o pracę w Słowacji, jest ona "sprawą unijną". Przy jej rozstrzyganiu miały zatem zastosowanie unijne przepisy dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego zawarte w rozporządzeniach nr 883/2004 i nr 987/2009. W odniesieniu do stanu faktycznego sprawy relewantne były przepisy art. 13 rozporządzenia nr 883/2004 oraz art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Nie można przy tym tracić z pola widzenia art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, w myśl którego osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego, ustalonego zgodnie z przepisami rozporządzenia. Przytoczony przepis ustanawiając kardynalną zasadę podlegania tylko jednemu systemowi zabezpieczenia społecznego w ramach Unii Europejskiej z jednej strony zapobiega kumulacji tytułów zabezpieczenia w różnych krajach, z drugiej zaś, gwarantuje, że żaden podmiot mający tytuł zabezpieczenia w więcej niż jednym kraju nie zostanie objęty ochroną zabezpieczeniową w żadnym z nich.

Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę, że jeżeli przedmiotem decyzji organu rentowego jest ustalenie ustawodawstwa właściwego w trybie art. 16 rozporządzenia wykonawczego, to musi być ona zwieńczeniem prawidłowo przeprowadzonej procedury dialogu i koncyliacji między zainteresowanymi państwami członkowskimi, przewidzianej w tym akcie prawnym i mającej na celu

urzeczywistnienie zasady, że osoby przemieszczające się na terytorium Unii Europejskiej podlegają systemowi zabezpieczenia społecznego tylko jednego państwa członkowskiego (wspomniany art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego). Przestrzegania tej procedury wymaga zasada lojalnej współpracy wyrażona w art. 4 ust. 3 TUE i uszczegółowiona w art. 76 rozporządzenia podstawowego. Tym samym istotą sprawy w postępowaniu prowadzonym z odwołania od tego rodzaju decyzji jest kontrola dochowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wskazanej wyżej procedury. Z powyższego wynika, że w postępowaniach mających za przedmiot podleganie ustawodawstwu właściwemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, zarówno sąd ubezpieczeń społecznych, jak i Zakład Ubezpieczeń Społecznych pozbawione zostały kompetencji do samodzielnej oceny stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim. W postępowaniach tych sąd skupia się wyłącznie na kontroli wykonania przez organ rentowy zasady lojalnej współpracy uszczegółowionej w rozporządzeniu wykonawczym. Ustalenie ustawodawstwa właściwego musi być więc poprzedzone obowiązującą procedurą dialogu i koncyliacji między zainteresowanymi państwami członkowskimi. Wytycza to istotę sprawy w postępowaniu sądowym, która polega na kontroli wywiązania się organu rentowego z wymagań wynikających z rozporządzenia wykonawczego. W związku z powyższym, naprawienie wadliwości decyzji o ustaleniu ustawodawstwa właściwego - z uwagi na jej wydanie z pominięciem procedury dialogu i koncyliacji - jest niemożliwe na etapie postępowania sądowego, co uzasadnia uchylenie (także) decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu do rozpoznania po raz wtóry z uwzględnieniem wymagań unijnego prawa.

W przedmiotowej sprawie ustalono, że K. K. w spornym okresie prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą w Polsce, a także był zatrudniony na podstawie umowy o pracę na terenie Słowacji. Wystąpił zatem do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału [...] w Poznaniu o ustalenie ustawodawstwa właściwego z zakresu ubezpieczeń społecznych. W toku prowadzonej przez instytucje ubezpieczeniowe obydwu krajów procedury dialogu i koncyliacji ustalono, że pismem słowackiej Instytucji Ubezpieczeń Społecznych z 10 lipca 2019 r. poinformowano organ rentowy, iż 13 czerwca 2019 r. Centrala Instytucji

Ubezpieczeń Społecznych wydała decyzję nr [...], podtrzymującą wcześniej wydaną decyzję z 26 września 2013 r., z której wynika, że zgodnie z ustawodawstwem słowackim nie powstał obowiązek zgłoszenia K. K. do ubezpieczeń społecznych w związku z zatrudnieniem przez U. s.r.o. od 1 kwietnia 2012 r. Decyzja ta stała się prawomocna od 28 czerwca 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu wydał zatem decyzję z 15 listopada 2019 r., w której stwierdził, że K. K. jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlega ustawodawstwu polskiemu w okresie od 1 kwietnia 2012 r. do nadal. Z kolei decyzją z 17 lutego 2020 r. organ rentowy zmienił decyzję z 15 listopada 2019 r. w ten sposób, że określił szczegółowo okres podlegania wnioskodawcy ustawodawstwu polskiemu tj. od 1 kwietnia 2012 r. do 15 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zaskarżonym wyrokiem oddalił odwołania K. K. od powyższych decyzji. Rozstrzygnął zatem o istocie sprawy, jaką stanowiły wspomniane decyzje organu rentowego oraz odwołania ubezpieczonego od nich. W toku postępowania apelacyjnego ujawniono jednak nową okoliczność, a mianowicie to, że decyzja Centrali Instytucji Ubezpieczeń Społecznych z 13 czerwca 2019 r. o nr [...], podtrzymującą wcześniej wydaną decyzję z 26 września 2013 r., nie jest prawomocna. Sąd Najwyższy Republiki Słowackiej, na skutek skargi kasacyjnej K. K. w sprawie legalności decyzji strony pozwanej nr [...] z 13 czerwca 2019 r., wyrokiem w sprawie o sygn. akt 9 Sžsk/67/2020 postanowił anulować zaskarżone postanowienie, a sprawę przekazać do dalszego postępowania.

Fakt wydania przez Sąd Najwyższy Republiki Słowackiej tej treści orzeczenia nie uzasadnia uchylecia zaskarżonego w niniejszej sprawie wyroku Sądu pierwszej instancji. Jak bowiem stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 9 września 2020 r., III UZP (OSNP 2021 nr 4, poz. 41), nie dochodzi do "nierozpoznania istoty sprawy" w rozumieniu art. 386 § 4 w związku z art. 477^{14a} k.p.c. w sytuacji, gdy w toku postępowania sądowego w sprawie o podleganie obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu uchylona zostaje decyzja wydana przez organ rentowy innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej w przedmiocie niepodlegania ubezpieczeniu społecznemu w tym państwie.

Zdaniem Sądu Najwyższego w powiększonym składzie, nie można uznać, że wyrok sądu słowackiego uchylający decyzję słowackiej Socialnej Poistovny i

przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio oddziałują na skuteczność wcześniej podjętej decyzji polskiego organu ubezpieczeniowego w wyniku uzgodnień, o których mowa w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Sam wyrok sądu słowackiego uchylający decyzję słowackiego organu ubezpieczeniowego nie upoważnia do stwierdzenia, że skarżący podlegał w spornym okresie ubezpieczeniu społecznemu na Słowacji z tytułu wykonywania tam pracy najemnej. Istotne dla niniejszej sprawy byłoby, gdyby w wyniku uchylenia przedmiotowej decyzji słowackiego organu rentowego, organ ten zmieniłby swoje stanowisko i doszłoby do rozbieżności między polskim a słowackim organem rentowym. Do objęcia skarżącego słowackim ubezpieczeniem społecznym niezbędne byłoby wówczas ponowne wszczęcie procedury concyliacyjnej, o której mowa w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Gdyby miała ona doprowadzić do zmiany wcześniejszego uzgodnienia i objęcie skarżącego ubezpieczeniem słowackim, umożliwiałoby to Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych zmianę stanowiska (art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Do tego momentu obowiązuje decyzja pierwotnie wydana przez polski organ ubezpieczeniowy i ona podlega ocenie przez sąd polski w konsekwencji jej zaskarżenia.

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w razie zaistnienia wspomnianej rozbieżności stanowisk polskiej i słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, zastosowanie musiałby znaleźć art. 6 rozporządzenia wykonawczego. W myśl ust. 1 tego artykułu, o ile rozporządzenie wykonawcze nie stanowi inaczej, w przypadku rozbieżności opinii pomiędzy instytucjami lub władzami dwóch lub więcej państw członkowskich w odniesieniu do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa, zainteresowany tymczasowo podlega ustawodawstwu jednego z tych państw członkowskich, przy czym ustawodawstwo to jest określone w następującej kolejności: a) ustawodawstwo państwa członkowskiego, w którym osoba ta rzeczywiście wykonuje pracę najemną lub pracę na własny rachunek, o ile praca najemna lub praca na własny rachunek jest wykonywana tylko w jednym z państw członkowskich; b) ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, jeżeli zainteresowany wykonuje pracę najemną lub pracę na własny rachunek w dwóch lub więcej państwach członkowskich i wykonuje część swej pracy lub prac w

państwie członkowskim miejsca zamieszkania lub w przypadku, gdy osoba zainteresowana nie wykonuje pracy najemnej ani pracy na własny rachunek (dotyczy sytuacji ubezpieczonego); c) we wszystkich innych przypadkach ustawodawstwo państwa członkowskiego, o którego zastosowanie wystąpiono najpierw, w przypadku gdy osoba zainteresowana wykonuje pracę lub prace w dwóch lub więcej państwach członkowskich.

Istotne znaczenie ma przy tym art. 6 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego, który ma charakter typowo retroaktywny. Otóż w przypadku, gdy zostanie ustalone, że mające zastosowanie ustawodawstwo nie jest ustawodawstwem państwa członkowskiego, do którego zainteresowany został tymczasowo przypisany, lub że instytucja, która tymczasowo przyznała świadczenia, nie jest instytucją właściwą, uważa się, że instytucja, którą uznano za właściwą, jest instytucją właściwą z mocą wsteczną, tak jak gdyby rozbieżność opinii nie miała miejsca, najpóźniej od dnia tymczasowego przypisania lub od pierwszego tymczasowego przypisania danych świadczeń. Z przepisu tego wynika zatem obowiązek zweryfikowania ustalenia tymczasowego ustawodawstwa z mocą wsteczną, tak jak gdyby rozbieżność w ogóle nie miała miejsca. Oznacza to, że jeżeli w okolicznościach analizowanej sprawy, w wyniku uchylecia decyzji instytucji słowackiej miałyby dojść do rozbieżności między tą instytucją a instytucją polską, która doprowadziłaby do zmiany wcześniejszego stanowiska i miałyby się okazać, że właściwe jest ustawodawstwo słowackie, to wówczas należałoby ponownie ustalić takie ustawodawstwo na podstawie art. 16 ust. 4 w związku z art. 6 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego (i to ze skutkiem wstecznym). Ponieważ przepis ten znajduje bezpośrednie zastosowanie w prawodawstwie krajowym, należałoby również - wobec braku wyraźnej podstawy prawnej w przepisach polskich zezwalających na uchylenie i zmianę wcześniejszej decyzji z takiego powodu - wskazać przedmiotowe unormowania jako podstawę dla ponownego ustalenia ustawodawstwa właściwego. Jest to o tyle istotne, że z punktu widzenia przepisów unijnej koordynacji, weryfikacja stanowiska w sprawie ustalenia ustawodawstwa właściwego jest zawsze możliwa. W zakresie rozliczenia składek bądź należności pomiędzy instytucjami, jak również instytucjami a osobami, których dotyczy

weryfikacja, zastosowanie znajduje natomiast art. 84 rozporządzenia podstawowego oraz Rozdział III rozporządzenia wykonawczego.

Konkludując, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie stwierdził, że nie dochodzi do "nierozpoznania istoty sprawy" w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c. w sytuacji, gdy w sprawie o podleganie polskiemu ubezpieczeniu społecznemu w toku postępowania sądowego uchylona zostaje decyzja wydana przez organ rentowy innego państwa w przedmiocie niepodlegania ubezpieczeniu społecznemu w tym kraju, bowiem uchylenie tej decyzji nie ma bezpośredniego wpływu na przeprowadzoną procedurę concyliacyjną i ustalenie ustawodawstwa właściwego przez współdziałające organy rentowe państw członkowskich. Dopiero w sytuacji, gdy w wyniku uchylenia takiej decyzji, dochodzi również do zmiany stanowiska organu rentowego innego państwa członkowskiego i rozbieżności między organem państwa członkowskiego a organem polskim, pojawia się podstawa do weryfikacji ustalonego stanowiska i ponownego wszczęcia procedury concyliacyjnej, o której mowa w art. 16 ust. 4 rozporządzenia nr 987/2009.

Zdaniem Sądu Najwyższego, brak jest przy tym wystarczającego uzasadnienia dla wnioskowania opartego na tzw. regule dynamicznej zależności horyzontalnej postępowań sądowych i przyjęcia, że jedno postępowanie toczące się przed sądem krajowym jest horyzontalnie zależne od innego postępowania przed sądem krajowym innego państwa członkowskiego, a zatem nie może skończyć się bez uwzględnienia jego wyniku. Oznacza to, że ustawodawstwo jednego kraju członkowskiego ustalone w toku procedury concyliacyjnej może zostać zanegowane przed sądem państwa miejsca wykonywania pracy, niwecząc ze skutkiem *erga omnes* dotychczasowe ustalenia krajowych porządków prawnych. Poza ogólnymi deklaracjami o kontekście prounijnej wykładni prawa nie wskazuje się na konkretną podstawę prawną proponowanego kierunku interpretacji. W szczególności wykładnia taka, w proponowanym kształcie, nie zapewnia pełnej skuteczności norm prawa Unii Europejskiej, albowiem koliduje ona bezpośrednio z procedurą ustalania prawa właściwego określonej w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009 w sytuacji, gdy orzeczenie sądu jednego z zainteresowanych państw Unii Europejskiej miałoby uchylać efekty tej procedury i w gruncie rzeczy zastępować ją.

Po drugie, koliduje z art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, gdyż może doprowadzić do sytuacji, w której osoba odwołująca się nie miała/nie ma/nie będzie miała zabezpieczenia społecznego ani w kraju miejsca zamieszkania, ani innym państwie Unii Europejskiej. Taki stan rzecz jest sprzeczny z art. 48-51 TWE. Takie "przełamanie" dotychczasowego modelu interpretacyjnego pojęcia "nierozpoznanie istoty sprawy" prowadzić może do jego odmiennego rozumienia w postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji w zależności od tego, kiedy zapada orzeczenie sądu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Podzielając stanowisko zaprezentowane w powołanej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, z mocy art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

[SOP]

[ł.n]